

Et korrektiv til virkeligheten

Taler
Francis Sejersted

Dato
5 mai 2011

Sted
Oslo

Omstendigheter

Tale ved overrekkelsen av Fritt Ords pris for 2011 til Anders Sømme Hammer

- 1 Det er en glede for meg å ønske dere alle sammen hjertelig velkommen til denne overrekkelse av Fritt Ords pris for 2011 til Anders Sømme Hammer.

- 5 Ifølge statuttene er Fritt Ords fremste formål "å verne om og styrke ytringsfriheten og dens vilkår i Norge, særlig ved å stimulere den levende debatt og den uredde bruk av det frie ord". - "Stimulere den levende debatt" - "uredd bruk av det frie ord" - dette passer utvilsomt svært godt på årets prisvinner. Jeg kunne dessuten ha lyst til å tillegge eller presisere viktigheten av hans innsats for å formidle informasjon som det krever mot og oppfinnsomhet å samle inn, og som ellers ikke er så lett tilgjengelig. Informasjonsfriheten er - som presisert av 10 Ytringsfrihetskommisjonen - en integrert og svært viktig del av det bredere ytringsfrihetsbegrepet.

- Hammer tildeles Fritt Ords pris for sin uavhengige og kritiske dekning av 15 Afghanistan-krigen. Norge er i krig, så meget vet vi. Men det er en krig som kjempes så forferdelig langt borte. Vi har det så fredelig her hjemme, og derfor blir det så vanskelig å ta inn over seg krigens brutalitet - slik de soldater vi sender bort dit møter den hver dag. Den store avstand gjør det også vanskelig å engasjere seg i det vi kjemper for der borte. Utgangspunktet var 11. september 20 og krigen mot terror. Osama bin Laden og al-Qaida skulle tas for å hindre terrorangrep i Vesten. Men så er det kommet så mange andre hensyn til etter hvert. Det militære nærvær skal nå bidra til å utvikle et bedre samfunn for afghanerne. Og bistandsarbeid koordinert av FN har i stadig større grad komplettert de militære aktiviteter. Bekjempelsen av den omfattende 25 kvinneundertrykkelse i hele samfunnet trekkes spesielt ofte frem. Men som Hammer tørt bemerker i sin bok, Drømmekrigen, er det vanskelig å se hvordan utenlandske soldater på opprørsjakt kan bidra til en alminnelig kvinnefrigjøring.

Hammer viser hvor vanskelig det kan være i en så uhyre komplisert situasjon
30 som den i Afghanistan å kombinere krig og bistand. Bistanden blir ofte
oppfattet som en integrert del av krigføringen, og det blir stadig farligere å være
bistandsarbeider. Hammer er av dem som tidlig, og i stadig sterkere grad har stilt
spørsmålet om Afghanistan-krigen er "den gode krigen". I hvilken retning går
utviklingen, og hva kan vi vente at resultatet blir? Her er et stort behov for å få
35 vite mer og for å få formulert klare standpunkter av uavhengige personer som
vet hva de snakker om. Kort sagt - vi trenger folk som Anders Hammer. Det er
for få av dem, men så har vi da iallfall ham.

Anders Hammer bor i Afghanistan. Han har bodd der i fire år og
40 forhåpentligvis blir han der lenger. Det er bare en slik kontinuerlig
tilstedeværelse som gjør det mulig å virkelig arbeide seg inn i problemene og -
ikke minst - få et blikk for utviklingen over tid. Hammer reiste til Afghanistan
for første gang i 2006 som journalist for Dagsavisen. Han var sammen med
journalister fra NRK, Vi Menn, Scanpix og NTB. De var invitert av Forsvaret,
45 som dekket alle utgifter til reise og opphold, og som hadde lagt opp et tett
program. Det var billig for oppdragsgiverne hjemme i Norge. Han følte seg
imidlertid ikke helt komfortabel med opplegget, og forlot følget allerede første
dag for å gå omkring i gatene i Kabul og gjøre mannen-i-gata-intervjuer. Dette
ble ansett som meget farlig. Nesten alle utlendinger holdt seg unna gatene i
50 Kabul. Men, som han skriver, "tolken Khalid og jeg hadde ingen problemer der
vi krysset Kabul og stadig ble tilbudt te".

Dette skulle bli hans varemerke. Han ønsket å være frilans og uavhengig - ikke
minst av Forsvaret. Og han skjønte at skulle han få den dypere forståelse av
55 utviklingen i Afghanistan, så måtte han komme i kontakt med alminnelige
mennesker, hvilket betød at han måtte arbeide langsiktig, ved å slå seg ned der,
og han måtte ta den risiko det var å bevege seg uten eskorte av noen art.
Risikoen var naturligvis stor, men kanskje ikke fullt så stor som man kunne
tenke seg i utgangspunktet. Det kan lett virke provoserende å komme med
60 eskorte. Og - han har overlevet til nå.

Han kom etter hvert til å arbeide for flere medier hjemme. De forsto naturligvis
kvaliteten i det arbeid han gjorde. Et lite gjennombrudd kom i et Brennpunkt-
program han var med på i 2008. Det var 7 år etter at de første norske soldater var
65 sendt til Afghanistan. Om merkelig nok, som han sier, var det første gang man
intervjuet menn (kvinner var ikke tilgjengelige) som bodde i Ghormach-

distriktet der norske soldater hadde kjempet. De 60 intervjuede "skisserte et helt annet bilde av kampene enn det som var blitt formidlet av Forsvaret". Det de
70 beskrev var sivile tap og den stadige frykten ved å leve i en krigssone - i kryssilden mellom opprørere og utenlandske og afghanske soldater som kjempet rundt landsbyene deres.

Den boken han ga ut i fjor har han, som sagt, kalt Drømmekrigen. Det refererer
75 til det bilde som nordmenn flest har fått av den norske krigen i Afghanistan, og som han mener i alt for stor grad er preget av krigen slik Forsvaret skulle ønske den var, og som blir formidlet gjennom Forsvarets "velsmurte informasjonsmaskineri", som han skriver. Han er omhyggelig med å presisere at denne fremstilling er ikke basert på en løgn. Men den er altså ensidig vinklet. Nå
80 er det kanskje ikke så vanskelig å forstå informasjonstjenestens behov for å fremstille krigen som en "drømmekrig". Ikke desto mindre innebærer hans reportasjer en kritikk av Forsvarets ensidige vinkling.

Men hans kritikk er først og fremst en generell kritikk av den norske
85 mediedekning, en kritikk som også rammer hans egne oppdragsgivere. De har ikke, mener han, levet opp til idealet om en uavhengig mediedekning der de forskjellige vinklinger og oppfatninger av krigen, og generelt av utviklingen i Afghanistan, settes opp mot hverandre. Akkurat dette er spesielt viktig, men også spesielt vanskelig, i en så kaotisk situasjon som den i Afghanistan. Hammer
90 har altså satt seg fore å bidra til et mer nyansert bilde. Han har markert seg som en journalist med stor uavhengighet og integritet. Og når vi etter hvert har fått en mer nyansert dekning av krigen, skyldes det ikke minst hans innsats.

Bruk av sosiale medier spiller en stadig større rolle i utviklingen av den siste
95 tidens konflikter, så vel i Afghanistan som i Nord-Afrika og i Midtøsten. Også på dette område er Hammer en foregangsmann med høy aktivitet på bloggen andershammer.com. Dette er en demokratisk form for journalistikk der leserne oppfordres til innspill og korreksjoner. Følger man andershammer.com, blir man løpende oppdatert og får innsiktsfulle kommentarer om Afghanistan-
100 krigen. Man kan også komme med egne kommentarer og spørsmål. Da FN-kontoret i Mazar-e-Sharif ble angrepet av noen tusen demonstranter den 1. april i år, var Hammer meget raskt ute med en kommentar under overskriften "Krisen er total i Afghanistan". Det var i dette angrepet den norske militærrådgiveren Siri Skare ble drept. Selv om hun tilhørte Forsvaret, var det
105 altså den sivile del av Afghanistan-engasjementet hun var knyttet til.

Det kanskje mest foruroligende med dette angrepet er da også at det var rettet mot FN-kontoret. FN er i Afghanistan for å koordinere bistandsarbeidet, og
110 FN-kontoret er "det største symbolet på det internasjonale sivile nærvær". I bloggen refererer Hammer til en samtale han hadde med en ung afghaner umiddelbart etter angrepet. Han hadde tidligere støttet utlendingene, sa han, men nå ville han at alle skulle forlate Afghanistan: "Vi har hjulpet NATO mye, men de setter fyr på våre hus og herjer med oss akkurat som de vil". Har vi
115 mislykkes med bistandsarbeidet?

Debatten omkring utviklingen i Afghanistan er idag viktigere enn noensinne. For det første må den ses i sammenheng med opprørene i de arabiske land i Nord-Afrika og Midtøsten. Hva er det som rører seg i de arabiske land, og
120 hvordan skal Vesten forholde seg til det? I februar forlot Anders Hammer for en stund Afghanistan for å rapportere om opprøret mot Mubarak i Egypt. Vi kunne følge begivenhetene blant annet gjennom hans innsiktsfulle reportasjer i Dagsavisen. For det annet skal USA snart begynne å trekke sine styrker ut av Afghanistan. Og hva betyr det for det norske engasjementet - det militære som
125 det sivile? Hva er våre fremtidige forpliktelser i landet? Og hva bør være Norges fremtidige forpliktelser i NATO?

Hammer tegner utvilsomt et meget dystert bilde av utviklingen i Afghanistan. Nå er det ikke alle som ser det på samme måte, selv om angrepet på FN-kontoret
130 for litt over en måned siden kan sies å bekrefte hans dystre bilde. Men vi må fremdeles ha lov til å håpe at det våre soldater ofrer livet for i landet langt, langt borte, på sikt kan få iallfall noen gode konsekvenser. Kanskje kan terrortrusselen i verden minskes? Noen håper at det at bin Laden ble skutt kan bidra til det. Og kanskje kan man få isolert Taliban og dermed åpne for et regime som blant
135 annet er mindre kvinneundertrykkende enn Taliban?

Hammers bidrag har gitt oss en dypere innsikt i den kaotiske situasjonen i Afghanistan. Han har presentert et helt nødvendig korrektiv til en dominerende, litt for optimistisk vinkling. I avslutningen på Drømmekrigen
140 hevder han først at mye av utviklingsarbeidet i Afghanistan har vært mislykket, og han fortsetter: "Jeg har heller ikke presentert løsninger for hvordan det kan bli fred. Ganske enkelt fordi jeg ikke vet det. Hadde jeg hatt svaret, ville jeg skrevet en bok om det i stedet". Vi får bare håpe at han får anledning - og grunn - til å skrive den boken også.

Kilde
www.fritt-ord.no

Emner
Afghanistan, Krig, Mediedekning, Militæret, Overrekkelsestale, Ytringsfrihet

150 **URI**
<https://www.virksommeord.no/tale/et-korrektiv-til-virkeligheten>

155

160

165

170

175

180